

դիրքների մասին: Այսպես, Շուրմբերժեի հրատարակած բիզնեսական կայսրության կնիքների մէջ կան Մախիթար, ալսինֆե՝ Միխիթար անուն կրող կնիքներ: Պրոֆ. Ադոնցը հաստատում է, թէ սա այն իշխանն է, որի մասին խօսում է Մատթէոս Ուռհայեցին (էջ 8) եւ որը Յովհաննէս Զմէկի կայսեր ժամանակակից էր:

Բացի այդ, բնագրում կատարած ուրոշ ուղղումներով հասկանալի է դարձնում Յովհաննէս Զմէկի կայսեր մահը:

մակը հայոց քագաւոր Աշոտ Բագրատունուն՝ գրած Զմէկիի հռչակաւոր արշաւանքի ժամանակ արաբների դէմ (975) : Եւ այլն:

Պրոֆ. Ադոնցի այս 4 աշխատութիւնները արժէքաւոր տուրք են հայ - բիզնեսագիտութեան: Փափաքելի է, որ վաստակաւոր գիտնականը չլիք եւ հայ մամուլը, ուր նրա գրչի արդիւնները միշտ ընդունում են ջերմ համակրութեամբ:

Յ. Զ.

ՊՐՈֆ. Մ. ԱՒԵՂԵԱՆ՝ «Հայոց լեզուի տաղաչափութիւն», Երեւան, 1933, էջ՝ 452, գին՝ 10 ռ.

Խորհրդային Հայաստանի գրական - գիտական եւ հրատարակչական կեանքում միջիարակաւ երեւոյթ է Մելիք-նեան փոնդի միջոցներով լոյս տեսնող հայագիտական աշխատութիւնների շարքը: Պէտք է խիստ գոհ լինել այդ - ինքնին համեստ - ձեռնարկով եւս, որ ամէն տարի գէթ երկու - երեք արժէքաւոր հատորներ է նւիրում հայ դպրութեան, քանի որ Երեւանի պետական հրատարակչական մարմինը իր գոյութեան 14 տարիների ընթացքում այդ ասպարէզի վրա ոչ իսկ կէսի կէսը կատարել է, մանաւանդ եթէ նկատի ունենանք, որ Հայաստանում մի հատիկ հայագիտական պարբերական անգամ գոյութիւն չունի այսօր: Պատերազմից առաջ, մասնաւոր անհատների եւ հեղինակների, այլեւ հրատարակչական մարմինների միջոցներով և գոհաբերութեամբ՝ շատ աւելի գործ էր կատարում այդ ուղղութեամբ: Ապացոյց, թէկուզ, ներկայ գրախօսութեան առարկայ աշխատութեան հեղինակի գրած գրքի շարքը:

Վաստակաւոր ուսուցչապետ եւ ծանօթ հայագետ Մանուկ Արեղեանի գլխին է պատկանում «Հայոց լեզուի տա-

ղաչափութիւն» մեծահատոր աշխատութիւնը, թիւ 13րդ՝ Մելիքնեան փոնդի հրատարակութեանց շարքում: Աւելի առաջ եւ նոյն այդ շարքում լոյս է տեսել հեղինակի մի ուրիշ բազմաթիւ գրած գրքով եւս՝ «Հայոց լեզուի տաղաչափութիւն»:

Ինչպէս վերջինս, այնպէս եւ «Հայոց լեզուի տաղաչափութիւն»-ը հեղինակը աշխատասիրած է եղել եւ տպագրութեան համար պատրաստ ունեցել դեռ պատերազմից առաջ, 1912-ին:

Մ.Արեղեանը իր գրած փոքր յառաջաբանում ասում է.

«Մեր գրագէտներից եւ սկսնակ բանաստեղծներից, նոյնպէս եւ մի քանի երաժշտագէտների զանազան ժամանակներում դիմել են ինձ՝ խնդրելով ցոյց տալ իրենց մի գիրք, որի մէջ բացատրւած լինէին հայոց լեզուի տաղաչափութեան սկզբունքները: Յաւոք չեմ կարողացել բաւարարել նրանց: Այդպիսի հարցաւորների համար, կարծում եմ, պիտանի կը լինի այս գիրքը»: Եւ շատ պիտանի, աւելցնեմք մենք:

Ոչ միայն ամէն մի գրագետ եւ երաժիշտ, այլ եւ իւրաքանչիւր հայ ուսուցիչ եւ գրասէր, ամէն մի հրապարակա-

գիր եւ առհասարակ գրչի տէր հայ անհատ, որ կոչում ունի առաջնորդի դեր կատարելու – ինի ամփօջապէս քէ միջնորդապէս – հայերէն լեզուի ուսուցման ասպարէզում, տարրական պարտականութիւն պիտի համարի, շարունակ խորանալու իր հայերէնագիտութեան մէջ, հարստացնելու իր լեզական գիտելիքները: «Հայոց լեզուի տեսութիւն», «Հայոց լեզուի տաղաչափութիւն» եւ նման գրածները լաւագոյն ուղեցոյցի դերը կատարել կարող են բոլոր հարցաստեղծների եւ գրասէրների համար:

Ամէն մի լեզուի տաղաչափութիւն՝ նոյն այդ լեզուի ամբածան մասնիկն է, որով եւ «տաղաչափութիւնը լեզական ուսումնասիրութիւն է, լեզուի ընդհանուր հնչարանական (ֆոնետիկ) ուսումնասիրութեան մի մասը» (էջ 8): Այս հիմնական խնդրի ուսումնասիրութեան է ներառւած եւ ամբողջ գրածքը, որչափ որ հարցը հայոց լեզուի է վերաբերում:

Այստեղ հեղինակը բնականաբար նկատի ունի մեր արդի ամբողջական լեզուն, բովանդակ աշխարհաբար: Մոռացութեան չէ տրւած նաեւ գրաբարը, որչափ որ մեր հին մատենագրութիւնը միւր է մատակարարում տրւած հարցի լուսարանութեան համար:

Իր տեսական հետազոտութիւնները եւ եզրակացութիւնները հեղինակը հիմնում է բազմաթիւ նմոշների վրա, քաղած արեւելահայ եւ արեւմտահայ բանաստեղծներից, այլ եւ մեր հին մատենագիրներից: Պատկանեան, Յ.Թումանեան, Յ. Յովհաննիսեան, Ա. Իսահակեան, Վ. Տէրեան մի կողմից. Ալիշան, Մ. Պէշեկեւաճեան, Պ. Գուրեան, Թ. Թերզեանը եւ ուրիշներ՝ երկրորդ կողմից. Շնորհալին եւ Նարեկացին՝ հենրից, այլ եւ ումամբ մեր միջնադարեան բանաստեղծներից – դրամբ բոլորը – ընտիր ոտանաւորների նմոշներով ներկայացւած են հատորի զանազան էջերում, խնդրի այս կամ այն կէտը հիմնադրելու միջոցին:

Քանի որ, ինչպէս ասեցաւ վերը, գրածքը տպագրութեան համար պատրաստ է եղել արդէն 1912-ին, յետպատերազմեան եւ նորագոյն բանաստեղծները նկատի են առնել աշխատութեան վերամշակման ընթացքում միայն, յաւելումների եւ ամբողջացումների մէջ (էջ 192 եւ շար.): Այդ մասերում նրկատի են առնել խորհրդահայ բանաստեղծներից՝ Զարեմը, Ա. Վշտունին եւ Գ. Աբովը:

Յիշեալ եւ ուրիշ հեղինակների ոտանաւորների օրինակներով՝ հեղինակը մի առ մի, ամենայն մանրամասնութեամբ պարզում է հայ բանաստեղծութեան մէջ կիրառուող տաղաչափական կանոնները եւ սկզբումները: Քանի որ վերջիններս մի կարեւոր չափով հասարակաց են առհասարակ բոլոր գրական լեզուներին, ուստի եւ հեղինակը իր տեսութիւնները հիմնադրելու համար նկատի է առնում նաեւ ռուսաց, ֆրանսացոց, գերմանացոց, այլ եւ հին յոյների բանաստեղծական գրածները, դրանցից եւս նմոշներ բերելով: Այդ ամէնի մէջ հեղինակը, քննութեան ենթարկելով մեր բանաստեղծների տաղաչափական արւեստը, օրինակներով ցոյց է տալիս նրանց կիրառած չափերի ուղիղ եւ սխալ կողմերը, առաւելութիւններն ու քերութիւնները: Զմոռում ասել, որ Հայկական կոչւած տաղաչափութիւնը եւս, որ յատուկ է մեր շարականներին եւ որ ժամանակին հմտօրէն ուսումնասիրել եւ անձամբ էլ կիրառել է Հ. Աբովն Բագրատունին, մոռացութեան չէ տրւած:

Այս կարն տողերի մէջ անկարելի է, ի հարկէ, հանգամանօրէն կանգ առնել գրածքի բոլոր հատւածների եւ ստորաբաժանումների վրա: Գոհանմամբ գլխաւորները միայն յիշատակելով:

Առաջին՝ հատուածը ընդհանուր բնոյթ ունի, խորագրւած է՝ Ողբ եւ ոտանաւոր, եւ իր հերթին ստորաբաժանւած է զանազան գլուխների եւ յօդւածների:

Ռիքմ, Շեշտ եւ Ամանակ, Սղում եւ Երկարում, Ոտքերի տեսակները, Շեշտական ոտանաւորներ եւ այլն: Սրանցից ամէն մէկն էլ իր ստորաբաժանումըն ունի:

Երկրորդ հատւածը կրում է Հայերէն ոտանաւորների տեսակները վերնագիրը – եամբական ոտանաւոր, անապետ, եամբ – անապետ, համաշեշտ ոտանաւորներ, աշուղական չափեր, ագատ ոտանաւորներ եւ այլն, ամէն մէկը՝ իր ստորաբաժանումներով:

Երրորդ հատւածն է՝ Հանդիսութիւն, յանգ եւ տուն: Հանգիստութիւն բառով՝ հեղինակը տալիս է alliteration-ի գաղափարը, մինչդեռ հանգիստութիւն ասելով սովորաբար հասկանում ենք անաւորդիան. alliteration-ը անելի յարմար է մամանհնչութիւն, մամանաւայնութիւն եւ կամ մամանայնգ քարգմանի՝ մայած տեղին:

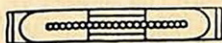
Իր գրքի վերջին հատւածում ուսումնասիրողը պարգում է «Հանդիսութիւն

թեան» էութիւնը, յետոյ առանձին – առանձին ֆննում է բաղաձայների եւ ձայնաւորների ռիթմական հանգիստութիւնը: Վերջում հետազոտում է յանգի ծագման եւ զարգացման, նրա տեսակներին եւ հնչիւններին վերաբերեալ խնդիրները, եւ այլն:

Կարծում ենք այսչափով գէթ մօտաւոր գաղափար տւիմք «Հայոց լեզուի տաղաչափութիւն» գրածքի մասին, մեծարժէք մի գործ՝ արժանի՝ ամենայն շնորհակալութեամբ: Ցանկալի է որ մեր գրագէտները լայնօրէն օգտուին նրանից: Բաղձալի է նաեւ, որ հեղինակի պատրաստի միւս աշխատութիւններն եւս, դրանց քում եւ հայ – ժողովրդական դիւցազներգութեան (Սասնայ ծռեր) ամբողջական (մի քանի տասնեակ փոփոխակներով) խմբագրութիւնը, լոյս աշխարհ տեսնելու համար այլեւս երկար ժամանակ հերքի չսպասեն:

Բերլին

Ա. Ա.

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ԷՋ

«Վէմ»-ի գրեթէ իւրաքանչիւր համարի առթիւ խմբագրութիւնը կամ աշխատակիցները նամակներ են ստանում ընթերցողներից, որոնք կարծիք են յայտնում իրենց հետաքրքրող նիւթերի մասին: «Ընթերցողի էջ» բաժինը բաց ենք անում, որպէսզի այդ նամակներից

ընդհանուր հետաքրքրութիւն ունեցող մասերը քաղածաբար ներկայացնենք հանրութեան: Կարճ եւ ամփոփ գրութիւններով ընթերցողները հնարաւորութիւն կունենան արտայայտել այս բաժնում:

ԽՄԲ.

ՍԱՅՆԱԹ ՆՈՎԱՅԻ ՄԱՀԸ

Մեր աշխատակից Յ. Չաւարեանը իր «Սայեաթ Նովա» աշխատութեան վերջին մասի առթիւ վիէննական գիտնական Հ. Ն. Ալիխանից ստացել է մի նամակ, որից քաղում ենք հետեւեալ մասը:

ԽՄԲ.

Յարգելի բարեկամ,

Կարդացի «Վէմ»-ի վերջին քիւն մէջ Ձեր խիստ հետաքրքրական յօդւածը Սայեաթ Նովայի վերջին օրերու եւ մահւան մասին: